

OPONENTSKÝ POSUDEK NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI MARTINY JAKEŠOVÉ S NÁZVEM „JEŽÍŠOVO NAROZENÍ A NAUKA Z ŽIDOVSKÉHO POHLEDU“

Po formální stránce práce splňuje zadané požadavky. Autorka zpracovala zadané téma.

Styl a jazyk

Způsob vyjadřování autorky je srozumitelný, práce obsahuje menší počet gramatických chyb či překlepů (jihočeské „věnují se Ježíšovo narození“ na str. 6; „zachoval“, „panenský“ či neobvyklé „cizoložnictví“ na str. 11. a další). Srozumitelnost textu to však nenarušuje.

Struktura práce

Struktura práce je dobře volená a srozumitelná, jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazují. Obsah kapitol odpovídá obvykle nadpisu.

Výjimkou je kapitola 1 (Dobové zdroje o Ježíši). Autorka nepojednává o dobových zdrojích obecně, nýbrž o dobových mimokřesťanských zdrojích. Jinak by musela zpracovat i evangelia a další novozákonní spisy, nemluvě o (alespoň některých) apokryfech. V podkapitole 1.1 (Mimokřesťanské zdroje) pak pojednává o všech důležitých mimokřesťanských zdrojích mimo židovské, které by tam ovšem podle názvu také měly být (jakožto mimokřesťanské) zařazeny. Za otázku též stojí, proč autorka věnuje jednu krátkou podkapitolu Ježíšovu narození v Betlémě (2.5), když nemá nic společného s hlavním tématem práce (neobjevuje se v ní židovské vnímání této události).

Obsah práce a metodika postupu

Práce má několik chyb zásadního charakteru a všechny se týkají metodiky a práce se sekundární literaturou.

1) Autorka na více místech přebírá názory a tvrzení ze sekundární literatury, aniž by se zamýšlela nad tím, jaká je jejich skutečná výpovědní hodnota. Tím dochází k nepodloženým a mylným závěrům. Nejvíce je to patrné v kapitole 1pav o dobových zdrojích o Ježíši. Autorka se (dle citované literatury) opírá především o stručné církevní dějiny R. Malého a považuje díla Tacita, Suetonia, nedochovaná a do velké míry diskutabilní Akta Pilátova aj. za nezávislé pohanské doklady o Ježíšově existenci. Přitom se však ve všech těchto dílech jedná pouze o dosvědčení existence křesťanů, kteří svůj původ odvozovali od Krista. Povědomí těchto autorů o Kristu, které se v jejich textech objevuje, je zprostředkováno křesťany a jejich existencí, a proto o těchto zdrojích nelze hovořit jako o nezávislých pramenech. Otázkou také je, zda např. Tacitus či Suetonius jsou „dobové“ zdroje, když si uvědomíme, kdy tito autoři žili a psali. Zvláště tato úvaha vynikne v otázce Tertullianova (3. stol.!) či Eusebiova (4. stol.!) svědectví o snad kdysi existujících Aktech Pilátových. Čtenář může jen překvapeně kroutit hlavou nad zcela neodůvodněným a blíže nevysvětleným tvrzením, že „jejich existence (tj. Pilátových akt) je však přesto prokázána nade vší pochybnost“ (s. 9). Podobně v případě dopisu Mary bar Serapiona je třeba se ptát, odkud tento autor ví o „popraveném králi Židů“. Hovoří-li o Ježíši, pochází jeho informace s největší pravděpodobností opět od křesťanů (vzhledem k datu sepsání listu). Za jediný možný pramen (s jistou dávkou obezřetnosti) lze považovat Josefa Flavia.

Celkově autorka chce v 1. kapitole zhodnotit historickou věrohodnost Ježíšovy existence na základě nezávislých, mimokřesťanských pramenů, ovšem vzhledem k nesystematickému, nekritickému a nepřesnému hodnocení písemných pramenů se jí to nedaří. Stačilo by přitom nahlédnout to v češtině dostupných odborných monografiích zabývajících se tímto tématem; z nich lze uvést např. vydání Flaviových svědectví s hodnocením či Pilátových akt, taktéž

s krátkým kritickým zhodnocením celé problematiky v Jan A. DUS, Petr POKORNÝ, *Novozákonní apokryfy*. Sv. I: „Neznámá evangelia“, Praha : Vyšehrad, 2001, s. 318-319; 395-396.

2) Na mnoha místech autorka používá velmi obecné a nic neříkající obraty, které by potřebovaly upřesnit. z nich např.:

- „Josephus Flavius, který žil v 50. letech 1. stol. n. l.“ (str. 12) – žil jen v těch letech, nebo i dřív či později? Neexistuje přesnější vymezení jeho života?

- „dnes se vědci kloní“ (s. 16) – zcela nepřijatelné vyjádření; je třeba napsat, kdo se k tomuto názoru kloní, nebo alespoň odkázat na nějaký zdroj. Závěry postavené na takových tvrzeních jsou bezcenné. Podobně „ve shodě s vědeckými studii“ (s. 17); „objevují se názory“ (s. 18); nejrozšířenější a nejvíce přijímaný je názor“ (s. 18); „podle dalších se jedná“ (s. 20); „panují dohady“ (s. 21); aj.

- „pro Žida je to ovšem dobře známým postupem pro začátek učení rabína. Tento postup vychází z Tóry“ (s. 20) – odkud z Tóry? Co je vlastně tímto dobře známým postupem?

- „zapsání tradic, které měl předat rabínům sám Mojžíš“ – kde se o tom píše? Odkud to autorka má?

3) Autorka přejímá teorie a teze, které jsou dnes menšinové, ovšem považuje je za zcela samozřejmé a staví na nich svou argumentaci, aniž by je nejprve obhájila. Z nich nejdůležitější je skutečnost, že Ježíš učil něco jiného, než co se nachází v (kanonických) evangeliích. Toto tvrzení samo o sobě není problematické. Problémem je až to, když autorka začne přejímat rekonstrukce toho, co Ježíš „skutečně“ učil, a začne to porovnávat s judaismem. Je zcela samozřejmé, že to, zda Ježíšovo rekonstruované „skutečné“ učení bude či nebude odpovídat judaismu, bude záviset na tom, jakého Ježíše „si zrekonstruujeme“. To však nemá žádnou výpovědní hodnotu. Jediné, co můžeme skutečně porovnávat, je Ježíš tak, jak se jeví v konkrétních textech, v případě této práce v evangeliích.

Nejvíce to vynikne např. u tvrzení, že „v přesném znění Ježíš nikde slovo Zákon nepoužívá, vyjadřuje se vždy o Tóře“ (s. 25) – toto tvrzení je zcela chaotické a nesrozumitelné. Jak je možné na základě řeckého textu evangelií vědět, že se Ježíš takto přesně vyjadřoval? Co tím má vlastně autorka na mysli?

Další názornou větou je následující: „Co evangelista, nebo jeho pozdější řecký redaktor, mohli mít na mysli, když zde vkládají Ježíšovi do úst nežidovské slovo“ (s. 27) – tato autorčina věta předpokládá, že a) evangelia byla psána původně aramejsky (?); b) evangelisté vložili Ježíšovi do úst něco, co neřekl (to není vyloučeno, ale ani to nelze dokázat, natož rekonstruovat!). Stejně tak věta „stejně slovo, jaké použil Ježíš v původním aramejském znění“ (s. 27) – my přece vůbec nevíme, co a jak skutečně řekl! Tyto hypotézy vycházejí vždy z pokusů o „zpětný překlad“ do aramejštiny a odrážejí vždy přesvědčení autora těchto překladů. Na nich nelze stavět jasné závěry. Autorka pokračuje obdobně: „nebýt tohoto překladového vývoje, nemuselo by docházet k naprosto odlišným, ne-li přímo protikladným interpretacím“ (s. 27). Tím autorka říká, že ví, že evangelia obsahují něco zásadně odlišného, než co řekl Ježíš. Odkud to může vědět? Zcela absurdně v tomto smyslu vyznívá obrat: „je pravděpodobnější, že Ježíš řekl“ (s. 28) – jedná se o ryze subjektivní názor, co asi mohl Ježíš říct, který nelze použít pro argumentaci.

Jestliže zde autorka prezentuje nikoli fakta, nýbrž pouze názor nějakého autora, pak to v textu není jasně řečeno. Všechna tato tvrzení se jeví jako tvrzení autorky.

Kromě toho autorka zcela zřejmě vypouští nutné odkazy na sekundární literaturu či vlastní vysvětlení uváděných fakt. Pokud autorka umí hebrejsky, bylo by dobré, kdyby blíže objasnila, co má na mysli větou, že slovo „naplnit“ „neodpovídá duchu hebrejského jazyka“ (s. 27). Jestliže to od někoho přebírá, není uvedeno, od koho. Podobně autorka píše, že

novozákonní obrat „chudí v duchu“ lze přeložit i jako pokorní (s. 22, pozn. 38). Řečtina má však výraz pro „pokorného“. Může autorka toto vysvětlení odůvodnit? Pokud řecky neumí, proč chybí uvedení zdroje, odkud tuto jazykovou informaci přejala?

4) Z drobných nepřesností: autorka správně poznamenává, že Nový zákon nehovoří o „třech králích nýbrž o „mázích“. Uniká mi však, proč vzápětí interpretuje řecký termín *magos* jako „mág či kouzelník“ (s. 18). Řecký termín má značně odlišný význam. V závěru autorka píše, že 2. vatikánský koncil ve svém prohlášení nastínil „nové vnímání Židů a dalších národů“. Jaké prohlášení má na mysli? Kromě toho měla patrně na mysli náboženství, nikoli národy.

5) Poslední metodická výhrada se týká chybějícího rozlišování mezi různými typy judaismu. Chybí jasné vymezení, s čím či s kým je vlastně Ježíšovo (rekonstruované, hypotetické) učení konfrontováno. S judaismem jeho doby, s rodícím se rabínským judaismem po pádu chrámu, s judaismem, jak se odráží v Mišně a Gemaře, či se současným judaismem? V textu se objevují tyto oblasti všechny bez jasného rozlišení. Někdy tak autorka srovnává nesrovnatelné. Za zamyšlení by stálo, z jaké doby pocházejí např. traktáty Mišny a jiné židovské texty, s Ježíšovým učením srovnávané, a zda je tedy např. obhajitelné tvrzení jako: „... v Ježíšově době zněl předpis takto: Mytí rukou před jídlem je věcí volby, omývání po jídle je povinností“ (s. 34), když citace z traktátu Berachot pochází z doby nemálo pozdější než Ježíšovo učení s ní srovnávané. Jak mohl Ježíš tento text znát?

6) Otázkou zůstává, proč je práce opatřena „Obrázkovou přílohou“. Žádný z obrazů není pro obsah práce relevantní a text práce k nim neodkazuje. Celkově by se hodily spíše do popularizační literatury, nikoli do kvalifikační práce.

Závěr

Výše zmíněné metodické nedostatky jsou vážné, neboť zcela znehodnocují výpovědní hodnotu celé práce a jejích závěrů. Ty nestojí na ověřených a dokumentovaných faktech, nýbrž na hypotézách a teoriích, které nejsou odůvodněny a často ani přiznány. V rámci kvalifikační práce, jakou bakalářská práce je, je to zásadní nedostatek. Z toho důvodu není možné (přes některé jinak kvalitní aspekty, jako je např. přehledná a logická struktura či způsobu vyjadřování) dát lepší hodnocení než **dobře**.

České Budějovice
20. dubna 2012

Adam Mackerle